

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

НАШЕ ВОЈСКОВОЂЕ

ГЕНЕРАЛ

Њ. Кр. В. Кнез АРСЕН КАРАБОРЊЕВИЋ

командант коњичке дивизије.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ДИРНУЛИ СТЕ...

Цео један народ — заробисте смело.
На грозне га муке ударисте по том,
И он јоште живи мученим животом,
Док вас Господ куне... за то мрско дело.

У вашој се души само злоба скрива.
Да честити народ без кривице страда;
Дарнули сте вулкан препун живе ватре,
Њом је пуно срце — сваког српског дива!

1908.

Још уцвиљен народ малаксао није!
Чека да га јаче бол у срце такне
И стрпљења искру последњу да смакне,
Која испод себе силну мржњу крије.

Све ће листом поћи још на поклич први,
Да окове тешке са невиних скине;
Србин знаде вазда — јуначки да гине
И душмане своје пун гнева да смрви!...

Саво П. Радовановић.

Официри из Србије у црногорској војсци

— Писмо „Балканском Рату“ —

Цетиње, маја

У нашој јавности се врло мало или готово ни мало зна о томе да се у црногорској војсци налазе и три артиљериска официра из Србије.

То ме и побуђује да се „Балканском Рату“ обратим овим писмом и да, бар у кратким погезима, упознам јавност о раду ових ваљаних официра из Србије у црногорској војсци.

То су артиљериски мајор Љубиша Љубишић, и капетани прве класе Милош Банићевић, и Драгутин Блашковић, чије ћемо слике донети у идућем броју.

Они су у Црну Гору дошли почетком ове године за вријеме рата. Њих је послала Србија на захтјев братске и савезне Црне Горе са три брзометне батерије.

Они су из Крагујевца, гдје су се у то вријеме налазили, кренули 5. јануара и допутовали су преко Солуна морем са одређеним брзометним батеријама. На Цетиње су стигли 17., а већ 24. истог мјесеца били су на одређеним положајима.

Мајор Љубишић са својом батеријом био је на положају бојно према Великом Бардањолу, док су батерије капетана Банићевића и Блашковића биле непосредно према Великом Бардањолу.

И ако су са својим батеријама дошли без икакве послуге, ипак су успјели хитро и вјешто да заузму положаје, намјесте батерије и отпочну да функционишу одмах сутра дан, када је почела позната акција према Великом Бардањолу.

Као што је познато, јуриш на Велики Бардањол трајао је три дана, 25., 26. и 27. јануара и завршен је сјајним успјехом — заузимањем ове врло важне турске позиције на домаку Скадра. У томе су брзометне батерије ових ваљаних официра из Србије играле врло видну улогу.

Та тродневна борба текла је овако:

Првог дана, 25. јануара, у 10 сати прије подне артиљерија је огласила почетак боја. Краљ Никола је са својим штабом посматрао битку са Грујомира, на крајку једне главице, гдје је била направљена тераса, на којој су била постављена два велика дурбина.

За тренут и Бардањол је постао вулкан са много кратера. Дим од граната оставља трагове на врху, средини, подножју и крајцима. Под унакрсном је артиљериском палбом. Као да се и само небо запалило на овоме крају. Артиљериски двобој распаљен је жестином очајања...

Бој је у пуном јеку. Борба бјесни свуда: око Бардањола, иза њега на Шиддију, у Штоју, поред Језера, за Брдицом, испод Тарабоша. Нема више мјеста на коме непријатељи не би били у сукобу. Сви родови оружја у велико су ангажовани. Брза пушчана палба и митраљеви оглашују да је пјешадија у велико у акцији.

Први резултат: пала је Муселимова Главица, праг Великог Бардањола; двије непријатељеве батерије ућуткане...

Битка се и преко ноћи продужила.

Тако је и други дан, 26. јануар протекло, само што је ноћ бурнија била.

Трећег дана, 27. јануара, борба је била најогорченија. Небо се проламало од силне топовске тутњаве. Успјешно дјеловање артиљерије омогућило је јуриш, који је завршен повољно заузимањем Бардањола.

Као што истакнух, у овој крвавој и очајној борби брзометне батерије ових ваљаних официра из Србије одлучиле су. То им признање одаје и полуслужбени „Цетињски Вјесник“, говорећи о заузимању Бардањола, овим ријечима:

„Тек сад је било занимљиво посматрати бјегство непријатеља низа страну Бардањола. Шрапнели нашијех топова, који су веома вешто крчили пут јуришу, такође су вјешто, стопу у стопу, непријатеља гонили. Низ Бардањол бјежао је непријатељ у страху, метежу, нареду. Могле се видјети на дурбин читаве масе, па коњи, мазге, керови, кароце, и све се то у паници повлачило према мосту на Киру, гдје падну наши шрапнели ту од масе направе клупче, које се скотрља у корито ријеке. По заузећу Бардањола, наша артиљеријска ватра била је управљена на Мали Бардањол, да од туда не би непријатељ дошао у помоћ Великом Бардањолу. Али он то није ни покушао. Толико је био сломљен и потучен, изненађен и деморализован.“

О даљем њиховом раду и да не говорим. Имао сам прилике да говорим са официрима, и са војницима Црногорцима о дјеловању ових официра из Србије. Сви из реда немају довољно ријечи да се нахвале србијанских официра. На њих гледају као на богове и о њима се с усхићењем изражавају. Веле: Да нам је ко то чудо причао, не бисмо вјеровали. Гдје намисле, ту ударе, што крену, то им за руком испадне.

За то су сва тројица постали веома омиљени у целој Црној Гори, да се о њима и њиховом раду с највећим заносом и одушевљењем говори. Војници их гледају као на надземаљска бића, а официри се утркују да с њима у додир дођу.

И на највишем месту, а особито синови Краља Николе, указују сваку пажњу, јавно изражавајући своје задовољство што је братска и савезна Србија послала тако примјерне официре.

Због њиховог сваке похвале достојна дјеловања у рату и вредне способности и прегалаштва што су га у најтежим тренутцима показали овдје се држи да ће бити, разумје се по одобрењу Србије, задржани као инструктори црногорске артиљерије, јер је то овдје општа жеља.

Један од њих, Блашковић, последије пада Бардањола на тој турској позицији био је лако у ногу рањен, али је брзо преболио. Остала двојица, Љубишић и Банићевић, са својих позиција нијесу одмицали све до год

Скадар није пас. Они су и у Скадар међу првима ушли, пошто су њихове батерије биле најближе Скадру.

Опширно о успјешном и сваке похвале достојном дјеловању ових официра из Србије у црногорској војсци

писаћу доцније, а ове кратке потезе, износим сада на брзу руку како се не би предали заборава у Србији, јер се по београдским листовима о њиховом узорном раду готово ништа није писало.

В.

Књаз Мирко

— На бојном пољу. —

Све своје синове Краљ Никола упутио је на бојно поље. Кнез престолонаследник Данило био је командант зетског одреда и опсаде Скадра, кнез Мирко је командовао зетско брдском бригадом, а најмлађи му син кнез Петар као артиљериски официр опалио је први топ, којим је био навештен свети рат за освету Косова и ослобођење српског робља. Наша слика представља кнеза Мирка пред шатором на положају на Мурићанима. Са њим се на слици види један српски официр, иза леђа му је једно лице у цивилу, а с десне стране је четник наш Београђанин Јеврем Герасимовић студент, син пок. д-ра Герасимовића.

Примајући заповедништво над зетско брдском бригадом Кнез Мирко је на Коплику своје витезове поздравио овако:

Бјелопавлићи !

Краљ Господар, мој Отац, из Његове велике љубави према вама, послао ме да примим заповједништво ваше бригаде. Он је увјерен у вашу послушност као и ваше јунаштво. Рекао ми је при кретању: „Чувај ми Бјелопавлиће, то језгро моје војске и државе, да без потребе не изгине, а гдје буде потреба домовини, погини и ти с њима“. Заповједио је да се не утркујемо с другијем бригадама, већ тачно да се држимо заповједи команданта зетског одреда, мојега брата Престолонаследника, па ће Бог благословити наше оружје и напоре.

Бјелопавлићи !

Ево нас на погледу града и дворова силнога Махмута Паше Бушатлије, чија сила посрну под Мартинићима, пред вашим храбрим дједовима и апостолском клетвом Светога Петра Цетињскога, који му је поручио: „Прођи ми се, Везире, брдске сиротиње, па ћу ти хата потковати“. Крочимо данас, браћо, са благословом нашега светитеља супрот града Махмута Везира, али не да у њ унесемо крвави мач и пожар, без по-

Црногорски књаз Мирко у логору на Мурићанима,

требе, но да нам га Бог досуди без жртава, јер их је доста већ било и на Дјечићу. гдје је младост брдска показала што је сјај оружја и како се хране преданија јунаштва племена Бјелопавлићскога, које имам част да нас предводи.

Живјели Бјелопавлићи !

Грачаница на Косову црква

— Уз наше слике —

Једна од најлепших старих славних царских задужбина несумњиво је Грачаница на Косову црква, толико опевана у песмама народним и позната свакоме Србину. После пет векова Грачаница је данас опет у слободној Србији и у њој се сада опет причешћује победна српска војска исто онако, као што су у очи Видов-дана у њој примили крв и тело Христово Цар Лазареви косовски мученици. Но није српска војска у својем победоносном полету сада први пут од Косова одслужила свету литургију у слободној Грачаници. Први пут после Косова српска војска је као победилац ушла у Грачаницу и у њој примили свето причешће 24. јануара 1878. године, у другом српско-турском рату за ослобођење и независност.

Командир добровољачког одреда, који је био срећан да у своје продирању на Косово први стигне у Грачаницу, Михајло Сандић о ослобођењу Грачанице поднео је својој команди овај извештај:

„...23. Јануара око шест сати стиже ми од мајора Путника наредба, да се добровољачки кор одмах крене из Брезаљице и да те вечери, 23. Јануара, буде у се-

лу Добротину, да успут разоружа арнаутска села и сутра дан, 24. Јануара да буде у Грачаници, одакле да преко Лабња и Мрамора потражи везу са рудничком бригадом, која ће тамо стићи.

У селу Словину остали смо до самог сванућа, а одатле смо кренули пут села Добротина које је од Словина удаљено за један сат. Становници тога села који су чисти Срби, веома су нас радо дочекали са својим свештеником. Но како моја задаћа беше да допрем до цркве Грачанице у Косову, то се у Добротину дуго не задржавасмо, него се одмах кренемо пут Косова цркве Грачанице. На томе путу прођосмо кроз српско село Гуштерицу, где нас је кмет тога села, Ђира, дочекао са мноштво сељака, понудио јелом и пићем и испратио ка Грачаници. Тек што бесмо измакли из Гуштерице, а нас у пољу сустигну три народна кавалериста из шумадијског кора и предаду ми два писма. У једном стајаше, да чим стигнем у Грачаницу сместа пошаљем једно одељење, које ће да поквари железницу Приштина-Скопље, а у другом писму јавља ми се, да је примирје и да не идем даље. Ову другу наредбу ваљало је дакле послушати.

Не далеко пред нама лежала је црква Грачаница, сј' тога се ја решим да дотле дођем и ту да прекинем

даље наступање, док траје примирје. Када смо се приближавали самој цркви, угледасмо пред њом доста народа који се беше спремио да нас са свештенством дочека.

Како су ми многи сељаци стајали на расположењу, то им ја предам оно оружје које сам од Арнаута у Словину покупио, па их са два кавалериста отпратим преко Лабља и Мрамора, да ово оружје предаду команданту г. Путнику, а с тим да нађу и везу са рудничком бригадом.

Исто вече ја закажем свештеницима да сутра дан 25 Јануара држе у цркви богослужење. Тада суме они замолили, да им испишем старословенским словима имена српског владоаца — кнеза, кнегиње и престолонаследника, те да их при благодарењу спомињу.

Сутра дан зором позвао нас је на богослужење тих глас клепапа. У цркву беше дошло доста народа из села Грачанице. После богослужења народ искупљен у гомилу, гледаше са особитим љубопитством наше динаре, које ми давасмо на дискос, неки су од радости и љубили лик краљев на њима“.

Када је српска војска у овоме рату заузела Приштину прва јој је брига била да избије на Косово до Грачанице, где је одслужена свечана служба и благодарење Богу за успех српског оружја.

Прве недеље великог поста српска војска се причестила у Грачаници и наше две слике на страни 265 тада су снимљене.

Једна слика представља ведељепну цркву и око ње српску војску. На слици се виде и два официра. Први је коњички потпоручник Кирило Драгићевић, јунак са Мадљике, где су Арнаути били подрли чак до села Блажева те попустошили све. То је врло присебац, хладан и храбар ратник, који се одликовао и у борби на Феризовићу 12. октобра 1912. Други је резервни коњички потпоручник Миливоје Стојковић, који је са својим водом много допринео потпуковнику Туцовићу у Љуми приликом протеривања и хватања арнаутских поглавица Елез-Јусуфа и Џафер Доде.

Друга слика представља ескадрон поносне српске коњице пред Грачаницом после првог причешћа на Косову прве недеље великог поста.

Наши под Једреном

Предаја пуковника Ариф Беја команданту турског западног сектора
ђенералу Рашићу.

Тачно у 9. 10. ч. пре подне 13. марта Турци су истакли белу заставу на својим шанчевима у знак предаје. Командант дунавске дивизије другог позива ђенерал Рашић је преко телефона наредио, да се обустави ватра и да наше трупе изађу из својих заклона и приме предају, а и сам је лично похитао на бојиште, да присуствује разоружању непријатеља.

Ја сам био те среће да будем такође у пратњи храброг ђенерала. Већ од наших положаја идући ка турским шанчевима, сретали смо заробљенике. Турски су се официри престављали ђенералу; ђенерал им честитао на држању и храбрости, говорећи им, да ће код нас уживати пуну заштиту победноца, који уме да цени храброг непријатеља.

Кад смо стигли на Папаз-тепе, ђенерала је дочекао турски пуковник Ариф-Беј командант западног сектора са командантом нишанџи батаљона Фуад-Бејом и својим ађутантом. Извршене су прве формалности предаје и представљања, и тада се могла видети права племенитост српске нације. Турски су официри били изненађени предусретљивошћу својственој како код врховног команданта, тако и код најпростијег војника. Одмах је са њихових лица нестало оне забринутости побеђеног, расположили су се разговарали с нама, давали смо им јестива што смо имали

при себи. Венерал је наредио, да се на све турске официре обрати пажња, коју храбра побеђена војска и заслужује, да им се да боља храна и да им се у опште чине такве услуге, које ће им ублажити њихов тешки положај.

Наша слика представља акт предаје и представљања на самом Папаз-тепе у. На слици се види пуковник Ариф-Беј, мајор Фуад-Беј и ађутант пуковников.

На жалост, овим је храбрим ратницима било суђено, да чашу жучи испију до краја. 15. марта дошло је наређење од генерала Иванова, да се сви заробљеници спроведу у Карагач ради евакуисања. Када су то турски официри чули, молили су, да их не предајемо Бугарима, јер су се бојали чега се нису убојали. Клечали су пред нашим официрима само да их задрже код себе, али се наредба морала извршити.

Светозар Михаиловић, резервни пешадиски капетан, имао је ту непријатну дужност, да изврши предају заробљеника Бугарима. Сутра дан су српски официри чули за њих жалосну вест, да су ови храбри турски официри, који су остали без оружја, без одбране, исекасањени, а њихова мртва нага тела избачена су на улицу, као последње мрцине.

Бог да душу прости храбрим нашим противницима, који су се у борби херојски држали, а би им суђено, да мученички окончају.

Наши савезници.

Њ. В. Константин краљ Јеладе.

Кнез Арсен

— КОМАНДАНТ АРМИЈСКЕ КОЊИЦЕ —

Прву страну данашњег броја украшујемо ликом команданта наше коњице Кнеза Арсена, који се у овом рату показао исто онако добро као и у своје време као хетман руских козака. Кнез је необично омиљен код својих коњаника, са којима на бојном пољу од првог дана ратног похода равномерно дели свако зло и добро не одвојајући се никад од њих. Српска коњица била је срећна када је команду над њом примио узвишени Краљев брат, који коњицу толико љуби, да ће под његовом командом брзо постићи велики напредак.

Наш хаубички топ од 12. см.

на положају пред Једреном — на западном сектору.

Борба противничке артиљерије у овом рату није била борба између српске и турске, већ је ово била борба француског и немачког система, борба француске и немачке наставе гађања. У овоме рату француски систем и настава гађања однела је сјајну победу над немачким системом.

Како смо дознали турски артиљериски официри некако нису вршили бојно гађање пре рата, те се тиме потпуно и објашњава њихово отворено излагање на положај Преимућство новог система код брзометне артиљерије над старим системом у томе је, што је брзина ватре много већа и независна нишанска линија. Ово друго даје могућности вештом командиру, да своју батерију тако дефилије — заклони за гребен — да се ни блесак од топова не види, и наравно, да је за противника у том случају најтеже наћи место противничке артиљерије.

Приложена слика показује наш хаубички топ од 12. см на месту, одакле је отворена ватра противу турске артиљерије. Топ је тако заклоњен да му се ни бле-

сак од пуцња није могао видети, те су Турци бацали по целом положају зрна, само да би га нашли, али у томе нису успели.

В. Н.

Наши јунаци

Браћа Исаковићи

На страни 264 доносимо слику два одликована млада српска ратника, два одлична наша официра, два коњичка капетана, два рођена брата *Ђорђе* и *Душана*, синове старог угледног српског ратника и официра, инжињерског пуковника *Свет. Исаковића*, првог команданта вардарске дивизије, некадашњег уредника „Српске Војске“.

Капетан *Ђорђе* као командир ескадрона шумадијске дивизије првог позива, доживео је ту ретку част и велику срећу за Србина, да са својим храбрим коњаницима први уђе у Милутинову престоницу Праштину и да први после пет векова пројезди слободним Косовом пољем.

Капетан *Душан* као командир митраљеског одељења шумадијске дивизијске коњице другог позива нарочито се видно истакао и одликовао у борби на Новом Пазару.

Оба брата, који чине част српској војсци, а могу бити понос уважених родитеља, одликовани су медаљам за храброст.

Српска мајка

— Љубав мајке према Отаџбини —

Пријављују се обвезници. Из неких кућа дошло по два три обвезника а из већих и више. Свако вољан долази да своју крв принесе на олтар Отаџбине.

Из једне куће пријавило се пет обвезника, — петоро браће. Са њима дошла и мајка. Њена старачка рука милује час једног час другог по оделу као да жели да својом руком и миловањем заштити децу од зле ксби Али око најмлађег који тек ако је у 25. години највише се задржавала.

Командир погледа петоро браће па ће рећи:

— Један од вас може остати као хранитељ, изаберите једног између вас који ће се вратити.

Четири старија погледаше у најмлађег па готово у глас рекоше:

— Ето, Јован нека остане.

Јован погледа у најстаријег па сав уздрхтан рече:

— Немој, бато, да ме резилиш — шта ћу ја без вас код куће? Мајке вам наше, неиздвајајте ме од вас. Брат га загрли па рече командиру:

— Сви ћемо поћи, господине!

Командир се окрете старици:

— Ето, бако, можеш једног задржати, реци којег па да га издвојимо.

— Мени су сви једнаки — одговори старица — па кад хоће сви да иду нека им је сретно. Неће ваљда Бог дати да сви узгину — вратиће се ваљда који... а ако не — нека буде воља Божија...

И сузе јој не дадоше даље.

ЧИТАОЦИМА.

Наш уредник провео је прошлу недељу на путу по новој Србији ради прикупљања слика и материјала за лист, те због тога број у прошлу недељу није изишао. „Балкански Рат у слици и речи“, који је сада једини српски илустровани лист, излазиће у будуће, као и до сада, уредно сваке недеље са особито лепим сликама и занимљивом садржином.

Мајор Трифуновић

— Уз нашу слику —

Свај старог ратника, потпуковника Павле, мајор Душан као начелник штаба Јаворске Бригаде оправдао је поклоњено му поверење. Уз војничко знање показао је он и личну храброст, па је у борби на Бачијама и рањен.

Мајор Душан официр је од 31. маја 1899. свршио је с одличним успехом нижи и виши курс Војне Академије и био је одличан приправник Ђенералштаба. Највећи део свога официрског службовања провео је у коњичкој батерији.

Поход Јаворске бригаде

— Из Ваљева, преко Јавора, у Сјеницу, Пријепоље, до Херцеговине. — 2)

Сад је настао пут ка Сјеници — све под ногу, али ипак не тако гладак, већ и даље вода и камењар.

Више нисмо имали борбе, само су била местимична пушкарања и ми смо са нашим храбрим капетаном Недељком с једне стране први, као предходница ушли у Сјеницу; с друге пак стране четврти пук.

БЕНЕРАЛШТАВНИ МАЈОР Душан П. Трифуновић
НАЧЕЛНИК ШТАБА ЈАВОРСКЕ БРИГАДЕ

У вароши Сјеници нигде ни Турака ни Арнаута, да се појаве. Срби су се већ три дана крили по подрумима и пошто смо ми ушли у варош и град, тек су тада они измилели из подрума, као лисице из рупа, а за њима Турци и Арнаути. Где им је војска? Она је побегла преко Пријепоља ка Пљевљима и Метаљци, од нас, у наручја Аустрији — у нашу дичну Босну.

Варош Сјеница лежи у котлу између висока без равнице. Има око 1500 домова, од којих су $\frac{1}{2}$ Срба православни, а остала половина мухамеданци, само са неколико кућа католичких, који броје око тридесет ду-

ша. Улице су мрачне и прљаве. Има три џамије и једна наша црква из новијега доба. У Сјеници смо заробили само једног артиљеријског — турског капетана Хафис Мехмеда. У граду пак, који је величине као смедеревски град, нисмо нашли ни официра ни војника да заробимо, али смо задобили дванајест Лахитових топова.

Дванајестог смо преданили у Сјеници, а рано изјутра тринајестог, кренули смо се за Пријепоље. Ни вода, коју смо до колена газили, није могла да нас поколеба у вери, да ћемо брзо свршити са нашим задатком, који има доцније опет да се настави. Снег и магла само су убрзавали наш ход. Ма се смрзли, само што пре, да видимо крај Новопазарског Санџака, односно почетак поносне Босне! То нам је била девиза, још већа од оне: довршење ослобођења Срба, тога краја!

По путу преко чувеног Милановог Дола, у близини манастира Милешева, који је у највећем кршу тога Дола, у клисури, кроз коју дера Милешевска река, кретали смо се убрзаним маршом ка Пријепољу. Ну ноћ нас је приморала да при изласку из те клисуре занемо.

Али! Проклета судба! Нисмо имали среће, да и дично Пријепоље платимо нашом крвљу, из које неће као из Христове крви нићи љубичица, већ мора за оне, који буду хтели, да нам одузму оно, што смо ми задобили.

Место непријатеља, дочекали су нас дични Пријепољци, грлећи нас и љубећи, гушећи се сузама радосницама, бацајући на нас ките цвећа, кличући без прекидно: Живели наши ослободиоци! Српско Пријепољско певачко друштво, певало је: Хеј трубачу с бујне Дрине!

У Пријепољу смо нашли 4 турска велика топа, а пред два великим касарнама неколико стражара — што је остало од кукавички побегле турске војске.

После одмора од два часа, кренули смо се за дотле тугом и јадом обавијено Пљевље, те смо тако стигли до места (висораван) Јабукe. На Јабуци је дивна касарна, опкољена густом шумом од четинара.

Петнаестог изјутра кренули смо даље и око 8 часова срела нас је депутација грађана града Пљеваља међу којима је био и члан општине, наш дични пљеваљски трговац — Србин — и свршени ђак Српске Краљевске Трговачке Академије у Београду, Воја Ђенисијевић, и предала је Пљевље, под извесним условима, команданту јаворске војске пуковнику Анђелковићу.

У вароши су нас дочекали грађани, частећи нас на све стране, а дечаци и девојчице засипали су нас цвећем Петнаести и шеснаести октобар, били су за нас дани славе. Први, као улаз у дично Пљевље, а други — дан чашћења у њему.

Сутра дан смо се ми, т. ј. наша чета кренули ка Метаљци, с једне, и једна чета четвртог пука, с друге стране. Прешли смо: Готовушу и Бољариће, а нигде нисмо наишли на Турке, који су у то време већ били у окриљу Аустрије, у нашој Босни поносној. Тако смо дошли до дрвене пречаге, која одваја бивши турски, а сад наш Санџак, од опет наше Босне. Ту смо оставили посаду и вратили се натраг у Пљевље, да би одатле дали посаду све до Сјенице. У оба пак места од Пљеваља до Метаљке, налазе се бивше аустријске касарне у које по наособ може да стане по батаљон војника.

А сад још да завршимо са кратким описом Пљеваља и околине. Са свих страна брда опкољавају Пљевље, а кроз њега шуми хучна река Бистрица. У Пљевљима има око 16000 становника од којих су одрођени Срби мухамеданци, који и данас само српски говоре. 8 хиљада католици до 200 душа, а остатак православни Срби. У вароши има 6 џамија. Куће су доста модерне. Има између њих повише јавних грађевина, а међу њима највећа је официрска касина и над вароши касарне. И касину и касарне, градила је Аустрија за нас. У касарне може, са породицама официра, да стане два пука војске.

Према путописима из 16. и 17. века, а и према

Летописима излази, да Плевље, као насеље, није старије од 15. века. Летописац из 17. века вели: да је храм Св. Тројице „въ мѣсте зовоѣ Врхобрезница близъ мѣсто Плевля у Херцеговинѣ“, а врхобрезнички летописац бележи како Турци разбише године 1452. Херцега Степана на рѣци Брезници. Како река Брезница, која се и данас тако зове, целом својом дужином протиче кроз Плевље те да је те године било ма каквог насеља, летописац би га поменуо. Пре је Плевље, по својој прилици, било ко мало насеље у Пјеваљском Пољу, на реци Брезници, које се тако и звало. Наши историци Љ. Ковачевић и Јовановић мисле, да је на реци Брезници у 10. веку постојао град Брезник.

Кроз Плевље пролазио је стари трговачки друм, који је везивао Дубровник са Солуном преко Скопља и Цариградом преко Ниша. Сви путописци нарочито они 16. и 17. века помињу Плевље, Пјеваљско Поље, како је шумом било обрасло, и манастир Св. Тројицу и још сви додају, да је то град у Херцеговини.

Плевље је данас највећи и најважнији град у Санџаку. Он је политички и просветни центар целокупног тамошњег становништва.

Поред неколико основних школа, православни Срби имају једну полу гимназију и женску радничку школу, а муслимани руждију (војничку полу-гимназију), коју посећују и многа православна деца.

Док није Прибој везан жељезницом за Сарајево, трговина је у Плевљима била врло жива, јер је преко њих све ишло за Пријеполје, Нову Варош, Прибој па и Сјеницу. Данас је трговина мало опала. Усталаштво и прегаоштво Плевљака најбоље се огледа у њиховом манастиру Св. Тројице и новој гимназијској згради. Кад оно пре неколике године непријатељи српски запалише српску гимназију, Плевљанци за непуну годину дана лепшу и бољу сазидаше, и данас плевљанска српска гимназија најлепша је можда зграда у Санџаку. Православне Србе у грађењу ове зграде обилато су потпомагали и Срби мухамеданци.

За Манастир Св. Тројицу може се рећи: да је то најуређенији и најбогатији манастир у Ст. Србији. Што је то тако, има се једино захвалити српској плевљанској општини и свима плевљанима. Нема недеље нити празника, када манастир није пун побожних Срба, па и ако је 20 минута удаљен од вароши.

С десне стране Бистрице налази се овај манастир св. Тројице, а на по сата од Пјеваља, на брду Илијном, српска је црква — Св. Илија.

У Св. Тројици налази се пред олтаром на катафалку, ковчег Св. Саве, у коме је, пре но што га је Синан паша донео на Врачар, да га спали, лежао тај наш Први Просветитељ. Поред његовог ковчега, налази се и његова патарица. Народно предање прича, да су плевљанци, молили старешину манастира Милешева, да им бар дозволи, да ту једину светињу — вечну кућу Св. Саве и његов штап, пренесу у Плевље — у Св. Тројицу. Он им је то дозволио, те од тада, испод катафалка, на коме је постављен ковчег Св. Саве, провлаче се и Срби и Турци, верујући, да ће се помоћу Св. Саве, одајући му на тај начин пошту, спасти од разних болести.

Чувар пак првобитног гроба Св. Саве у манастиру Милешеву, сада је архимандрит Бујишић, чувени усташ из првог Српско — Турског рата.

Свршивши свој задатак наша Јаворска Бригада сада се налази на мртвој стражи]. . . . М. Љ. М.

Какав је српски војник

Присебност

У највећој ватри, за време борбе битолске, а код Петилепа, добије други дивизион моравског артиљеријског пука наредбу да почне јако да дејствује. Главни је задатак те ватре био да привуче па себе турску ар-

тиљерију како би пешадији нашој био олакшан прелаз преко реке.

Турци су се очајнички борили. Јасно им је било да им је ово последња борба, коју ако задобију могу се чему и надати!

Дејствовали су на нашу артиљерију разорним зрнима! Једно такво зрно пројурито кроз штит једнога топа четврте батерије. Помоћник нишанџије паде мртав.

Нишанџија скочи! Укочено погледа у свога мртвога помоћника; стресе се, а сузе га облише! Саже се, прекрсти и пољуби хладно чело свога помоћника и рече:

„Бог да ти душу прости брате мој!“

Затим приђе топу и поче са највећом пажњом да гађа на Турке.

То су била два рођена брата!

Из славне руске армаде

Генерал А. Куропаткин

главнокомандујући у руско-јапанском рату

Чувени руски војсковођа генерал А. Куропаткин ово дана јавио се с својим ласкавим мишљењем о српској војсци која мора бити поносна када о њој тако лепо мисле тако чувени војнички ауторитети као што је Куропаткин, чије је име знано у целоме свету а међу Србима је нарочито поштовано. Куропаткин се скорих дана јавио своме пријатељу — бив. своме лекару дру М. Велимировићу, који је сада на војничкој дужности као лекар војне болнице у Битољу и пише му:

„Вама, као једноме од представника славне српске армије, честитам на великим победама. Дај боже мудрости Вашим, српским, бугарским и грчким дипломатама, да се при делењу плена не би посвађали савезници. Ја сам се жарко радовао, заједно са целим руским народом, што је Ваша праведна ствар победила и Крст нова сменио Полумесец у прастарим словенским земљама.

Сутра је светло Христово Васкресење. Молићу Бога да би тај празнични дан донео радост јединственој српској војсци и Вама лично, као српском војнику.

Увек ваш, А. Куропаткин.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Коњички капетани
Ђорђе и Душан С. Исаковићи

Наши под Једреном

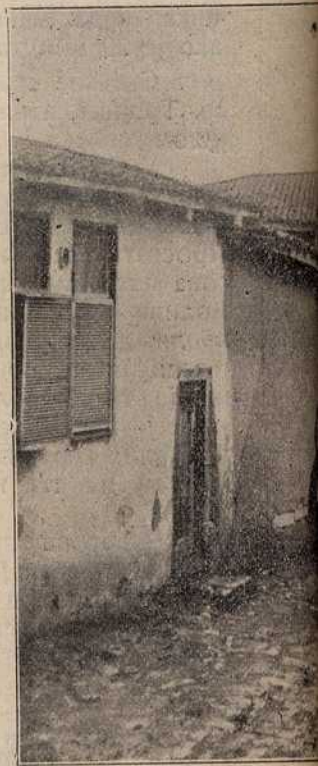

Ђенералу Рашићу
предаје се Паназ Тепе.

Унутрашњост

Наши

СВЕ

Ђенерала

у осв

WWW.UNILIB.RS

С О В А

Турбова тулбета

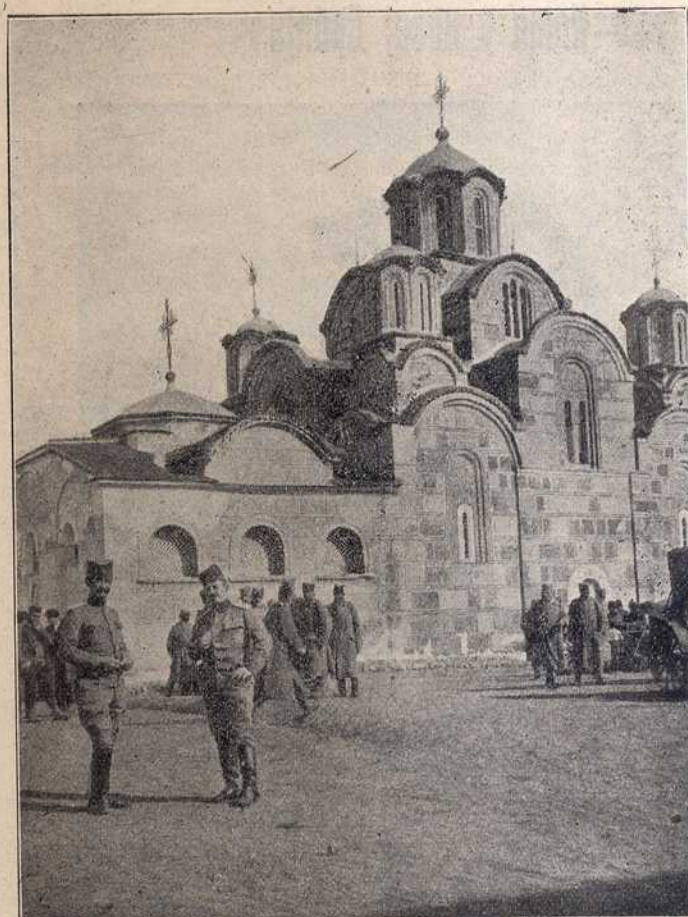
Једрену

МАЗАК

СТЕПАНОВИЋА

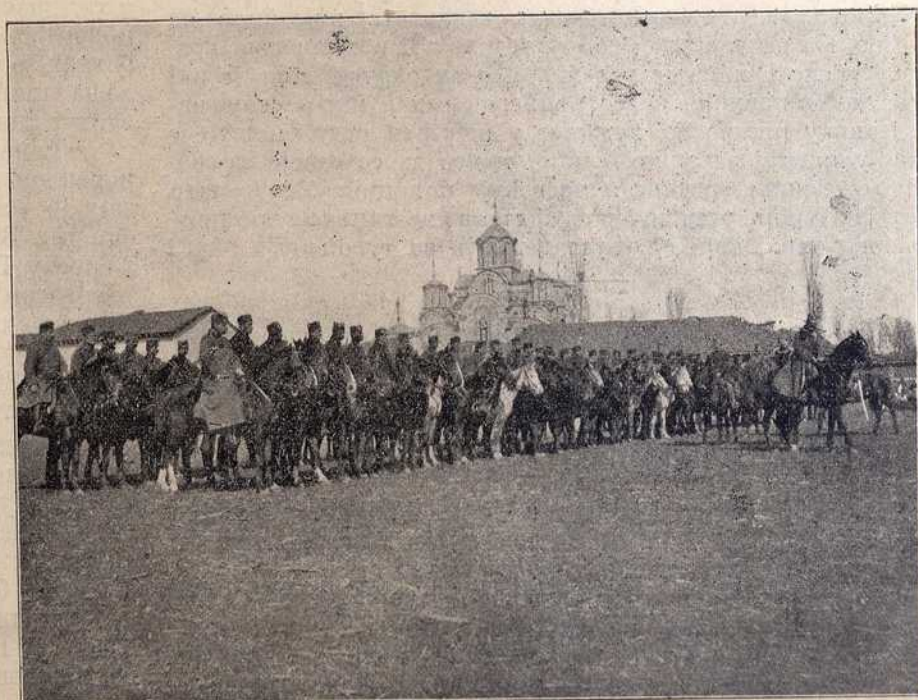
Једрене.

Грачаница
на Косову црква

Са освећеног Косова

Српска коњица
пред Грачаницом.

Наши у новој Србији

Бранислав Ђ Нушић,
ПРВИ НАЧЕЛНИК ОКРУГА ВИТОЉСКОГ

Познати угледни наш јавни радник и истакнути књижевник Бранислав Ђ. Нушић почаствован је великом чашћу да буде први начелник округа битолског. За показану ревност у Скопљу, где је био помоћник начелника, Нушић је, с обзира не толико на своје заслуге, колико на познату способност у његово потпуно познавање прилика, људи и њихових језика у оним крајевима, дошао на положај за који погоднијег кандидата није било од њега. На делу се то брзо утврдило. За невероватно кратко време Нушић је у великом свом округу, који је затекао у анархији, завео примеран ред и мир и своме наследнику предао је дужност у највећем реду, пошто је своју мисију завршио, а није желео да се одвоји од своје дотадашње средине и посвећује полицији. Услуге што их је Нушић учинио српској ствари драгоцене су по признању оних, који су најнадлежнији за ту оцену.

Слике са зборишта

— Жене јунаци —

У Београд пристижу војни обвезници са села. Долазе сељаци у масама, а већину их прате до команде и жене им.

Из Лештана дошла три брата Мијаило, Милован и Миливој. Код куће им остала стара мајка и пуна кућа деце, а прате их сву тројицу жене.

На Тркалишту се опраштају од својих верних љуба. Растанак је дирљив, јер полазе тамо одакле се можда неће више вратити. Можда им је последње виђење, У очима Милована, његова жена Перса, једна отресита, темељна, млада жена, примети сузе, па му ретком мирноћом и мушком одлучношћу рече:

— Немо', Миловане! Скупи карактер па гледај шта ћеш! Ти се чувај, а за нас ич' не брине. Ми ћемо се бринути и за нас, и за децу и за вас.

Једна сељанка из Малог Мокрог Луга, опрашта се на Тркалишту са својим сином. Кршан младић, као капља росе, а јединац у оца и мајке.

Свога јединца мајка не опрема у рат сузама, но га љуби радосна и весела и вели му:

— Само буди јунак, сине, јер јунаке не бије олово, њих срећа прати. Ништа се не брине, роде мој! Ти ћеш се вратити, па ћеш се, и ти и твој отац радостан хвалити по селу како си и ти био у рату!

Наше војсковође

Ђенерал Јован Атанацковић

Када је објављена мобилизација и учињен ратни распоред официра, Ђенералу Атанацковићу је додељена част, да српску војску заступа у главном стану братске црногорске војске, у којој је он остао све до свршетка ратних операција и увек био врло радо виђена и омиљена личност, како код двора, тако и код свих црногорских ратника.

Ђенерал Атанацковић, стари ратник, Македонац је пореклом, а рођен је у Неготину, 26. марта 1848. Гимназију је учио у Зејечару и Београду, где је неко време био ђак Велике Школе, а за тим ступи у стару Артиљеријску Школу са седмом класом, у којој је по успеху — равном био старији од Ђенерала Цинцар-Марковића, Најдановића, Мостића, Павла Бошковића, Лазе Лазаревића и пуковника Драгомира Вучковића. У школу је ступио 1865. а на нову 1870. годину постао је артиљеријски потпоручник.

Српско-турски рат затекао га је у чину капетана. Учествовао је у њему у неколико бојева код Брегова и на Тимоку као командир друге тешке тимочке батерије са крајинском војском. У другом рату учествовао је као помоћник и заступник начелника штаба дричког кора. У српско-бугарском рату као потпуковник учествовао је као начелник оперативног одељења Врховне Команде у борби на Цариброду, код села Драгојла на Сливници и на Нешковом Вису.

За хроброст одликован је сребрном медаљом, и Таковским Крстом петог степена с мачевима. Осим ратних одликовања, одликован је Таковским Крстом с лентом, Карађорђевог Звездом другог степена, Милоша Великог трећег степена, Белог Орла четвртог степена и т. д.

После другог српско-турског рата постао је Књажев ордонанс, године 1880. преведен је у ђенералштабну струку, а 1882. постао је професор Војне Академије. Као пуковник постао је 1894. командант тимочке дивизије, а 11. октобра 1897. министар грађевина и као такав је на Св. Николу 1897. унапређен за ђенерала. Министар војни постао је 20. децембра 1899. и био је то до 12. јула 1900. и опет од 29. маја до 2. августа 1903. Јуна 29. године 1903 постао је Краљев почасни ађутант.

Пензионисан је по молби и преведен у резерву 31. марта 1906. И ако већ у одмаклом добу старости ђенерал Атанацковић, чим је букнуо ратрадо је ставио на расположење српској војсци своје војничке способности, те му је додељена једна пуна части мисија, коју је испунио на пуно задовољство Врховне Команде. После војводе Путника и ђенерала Луковића, Атанацковић је најстарији српски сфицир, који је узео активна учешћа у овом успелом рату, којим је освећено Косово.

Наши јунаци.

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН Ђорђе М. Терзић, командир 1. ЧЕТЕ. 3. БАТАЉОНА, 7. ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА.

Међу сфицирима који су се видно истакли у најкритичнијем моменту кумановске битке на Нагоричицу, заузима видно место капетан Терзић, о чијој храброст,

његови војници с дивљењем говоре. У најжешћем окршају Терзић је рањен у бутину, али он ни онда није испуштао борбену линију све док га непријатељски шрапнел није тешко ранио. Смртно рањена изнели су га његови војници из борбене линије. Благодарени своме ђврстом телесном саставу и лекарском знању и нези, капетан Ђорђе је већ толико прездравио, да је готов да своју храбру чету понова поведе против непријатеља. За осведочено своје јунаштво овај наш београђанин одликован је златном медаљом за храброст.

Успели турски метак.

1. марта 1913. год. на артиљеријском положају пред Једреном — западни сектор.

Преи март ове године можемо рећи, да је био један од најопаснијих дана по нас, не толико под својој ватри, колико моралној депресији коју смо тог дана осећали.

У 6 часова у јутру пробудио је ме носилни: „Господ’не поручнице, Турци гађају пешечке ровове“, тргнем се, ослушнем и збиља, чујем јаку детонацију — распрекавање шрапнела. На брзу руку обучем чизме и шињел поште се редовно спавало у чакширама, и одем на мотриљу. Ту је већ био командант IV прекобројног пешадијског пука. Дан је већ свануо, на истоку се небо зацрвенело као да је запаљена огромна ватра, а по нашим и турским положајима вуче се по земљи магла која се нагињала ка Арди. Турци су отворили јаку артиљеријску ватру на наше пешачке ровове, јер су наши положаји јутарњом светлошћу и сунчаним зрацима били врло лепо обасјани, те им је било веома zgodно за осматрање метака, док на против, њихови су положаји били у магли, нејасно су се гребени оцртавали, те кад би баш и одговарали, ми не бисмо могли тачно осматрати метке. Ми смо посматрали падање турских метака, распрекавање шрапнела, што нам је пружало величанствен приказ у јутарњем руменилу, али наше трупе нису трпеле никакве штете.

Наједаред око 7 часова допре нам до ушију познато зујање. То Турци шаљу фугасна зрна из хаубица од 15 см као да су хтели, да нам тиме пожеље „добројутро“— Зујање је било све јаче, док се није слагало са једним огромним треском; ударило је на 20 м. у страну од наше мотриље. Нисмо се добро ни освестили од првог удара, кад кроз ваздух завуја друга граната, она је ударила на 10 м. далеко од нас, а од удара нам се затресла сва мотриља, те је изгледало да ће нам се од силнога треска срушити над главом. Ствар је узимала већ озбиљнији карактер, и с правом смо очекивали да удари у мотриљу и затрпа нас у вој као у каквом гробу, који смо сами себи ископали. Истрчали смо напоље, да видимо где је зрно ударило, да није кога повредило, и да помакнемо наше трупе више иза гребена, те да их сачувамо од евентуалних зрна. Таман смо се почели спуштати низ једну прибрежницу, кад из далека чујемо да нам је послато и треће зрно. Зрно је ужасном брзином летело к нама, зујање је бивало све јасније и јасније, ми смо по звуку познали, да ће зрно са свим близу пасти, већ смо га осећали да је ту, спаса није било, и нашли смо сви за најпаметније да останемо на месту, где смо се затекли и да са стоичком мирноћом очекујемо смрт. Нешто нас ошину по лицу, што нас је занело да готово попадамо на земљу, то беше ваздушна струја створена близу пролетелим зрном а одмах за тим један ужасан пуцањ, један огроман стуб дима помешан саземљом и неким комађем — па се све утиша са један моменат, да нам одмах за тим пружи грозну слику, да осетимо све ужасе, које рат за собом доноси. На нас поче падати огромно комађе земље са неким влажним ливавим предметима; до нас допиралу подмукли јауци, као, да из земље долазе. Зрно је ударило у земуницу у којој су се налазили 10 пешака из IV прекобројног пука. Земуница се налазила на 15. метара сниже нас. Сви потрчасмо доле, где нам се указа ужас, која ће нам остати

Успели турски метак :

у вечитој успомени. Од десет пешака видели смо само још четворицу који су имали још људске облике, остала шесторица представљала су једну масу, једну гомилу људског меса. Ваздух се осећао на спржено месо, а свуд око нас налазила се парчад меса, црева и људске цигерике. Ми смо занемили од ужаса, а коса нам се на глави дизала. Но одмах за тим појурисмо да спасавамо што се може спасти. Донеше носила и војници почеше из оне гомиле да извлаче ону четворицу што су још у животу. Двојица су формално откинуте ноге до колена, међу којима је био један Циганин. Он је био са свим присебан, болове није никакве осећао, пошто су ране биле сасвим свеже, те је седео на носилима. Један га болничар запита:

— „Како ти је, где си рањен, боле ли те?“ Циганин му са свим присебно чисто љутећи се, одговори:

— „Шта ме питаш! Зар не видиш да су ми обе ноге откинуте!“

Трећем су од распревутог зрна размешене све груди, а четврти је био сав раздробљен и изломљен. Ова су двојица били већ у агонији и видело се, да им је крај већ ту. Но поред све брижљивости лекара и болничара да се макар она двојица сачувају у животу, није се успело, сва четворица су умрли још при преносу за болницу.

После ове грозоте коју су нам Турци причинили овим зрном, пренеше своју ватру на контра нагиб који је био далеко од нас до 600. метара. Но и ако су зрна тако далеко падала ми смо се при сваком зујању зрна склањали у земуницу, наши су нерви били тако депримирани, да се свакоме на лицу оцртавало сећање које нам је створено сликом побијених пешака.

Турци су нас гађали до 10. ч. пре подне све самим фугасним гранатама, те престадоше у то доба, како би у 12. ч. — подне — отворила још жешћу ватру на нас. Наше су батерије бугале, јер из тактичких разлога нисмо смели отворати ватру. Командир наше хаубичке батерије горео је од нестрпљења и тражио је дозволу да отвори ватру на турску артиљерију, али му се иста није могла дати, већ нам је било суђено да тај дан преживимо без реагирања, да мирно чекамо своју судбину.

Престанком турске артиљериске ватре у 10. часова мислили смо, да су нас се Турци оканули за тај дан, али таман смо у подне сели за ручак кад нас Турци понова одпочеше гађати. Зрна су летела преко наших глава и први плотун удари на гребен на контра нагибу, идући плотун, опет од три зрна, удари на 50. м. испод првог, трећи на 30. м. испод другог и тако даље, док нису путању

ва гађају.

Ми смо имали по добијању непријатељских зрна, много страшнијих дана, много опаснијих па никад нисмо ни обраћали пажњу на то, али 1. март услед нервне депресије створене сликом побијених пешака изгледао нам је, као најопаснији, најужаснији дан у целом нашем ратовању.

Наша слика представља побијене пешаке на месту погибије.

В. Н.

Осветници Маричке погибије

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН I. КЛАСЕ, Јевстатије Ђорђевић, КОМАНДАНТ 3. БАТАЉОНА VIII. ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА II ПОЗИРА СЛАВНО ПАО ПОД ЈЕДРЕНОМ

Дани 11., 12. и 13. марта ове године остаће златним словима записани на најсјајнијим странама историје српског народа и српске војске.

Тих дана је малена али храбра српска војска дру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ге армије пожртвовањем и храброшћу својих бораца задивила цео свет.

Не можемо ређати дела и прегаштво свију, али хоћемо да истакнемо оно што се издиже високо над обичним и што ће да служи за пример, докле год буде борбе на свету.

Кроз заглашујућу убиствену ватру турску наступали су Срби. Лагано плаћајући сваки корак скупце-ном крвљу својом, приближавали су се Срби турским опкопима. Дошло се већ на 300—400 м. од турских положаја. Страшна ватра митраљеска и пушчана косила је наше редове. Морало се мало застати и причекати појачање.

Командант дивизије наређује, да најбољи и најхрабрији батаљон појача предње редове. Капетан Јевстатије Ђорђевић доби налог да ојача са батаљоном својим, предње редове и истера Турке из опкопа.

Храбри командант поведе батаљон као да нема шрапнела, фугаса, митраљеза и пушака, који сеју смрт.

Поносито као да пркоси Турцима, свеколиким њиним топовима и утврђењима, водио је храбри командант свој батаљон путем смрти у победу.

Ни страшна и убиствена ватра са турских утврђења, ни немање заклова не сметаше га. Наступао је смело а за њиме, његов батаљон. Никаквог колебања, никакве забуне.

Предњи редови наши дочекали су батаљон Бата-Јевђин са „живео!“

Дошав до предњих редова храбри капетан Јевђа кликну „Напред! Ура!“ Батаљон полете. Храбри командант беше у првим редовима. Митраљези просуше кишу куршума.

Храбри командант се поведе кликну још једном „Напред за Српство!“ и мртав паде. Пао је као јунак и показао свима како се бори и гине Србин. Као светао пример јунаштва, пожртвовања и патриотизма остаће вечито међу нама!

Слава славно палом капетану Јевђи!

Наши јунаци

Професор Урошевић, кога у Београду добро знају као способна наставника, вредна економа, доброг друга и одана пријатеља, чије добро расположење ни-су могле да промене никакве недаће у животу, показао се на бојном пољу као јунак, који је својом присебношћу и готовошћу да у сваком моменту полети пред својом четом у сигурну смрт задивио и своје војнике и своје другове и своје старешине. Капетан Добросав био је јунак у свима борбама моравске дивизије другог позива од Мердара до Битоља, где је последњег дана борбе и рањен, и одликован је, по заслуги, медаљом за храброст. Наша слика представља симпатичног Добру као рањеника у болници Кола Српских Сестара у Београду.

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДЈСКИ КАПЕТАН ПРОФ. ДОБРОСАВ УРОШЕВИЋ КОМАНДИР ЧЕТЕ У 3. ПУКУ, II. ПОЗИВА МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Улазак генерала Степе Степановића у Једрене.

16. марта по подне добијемо наређење, из дивизије, да се за 17. формира из целог пука, једна батерија, која ће ући у састав осталих трупа, те да свечано српске трупе и по други пут уђу у Једрене. Речено нам је да ће над српским трупама извршити смотру бугарски Цар, те нам је обрађена пажња да топови, коњи и војници буду у потпуној ратној спреми.

17. марта освануо је мутан дан, густа магла покривала је наше положаје, а киша само што се није спустила. Наша батерија је била већ спремна и у јутру у 6. ч. кренула се преко моста код Верзи-Теке да изађе на друм и уђе у састав трупа на цариградском друму. Код могиле, на коме се сада подиже величанствен споменик изгинулим српским јунацима под Једреном, саче-камо наше групе и заузмемо своје место у колони. Уз пут смо сретали бугарску комору, ту су била измешана коњска са воловским колима, бивало је кола у којима су коњ и магарец упрегнути, а колона се њихова отегла читава два км. Најзад смо, после тешких мука, по нај-већем пљуску стигли у Једрене.

Једрене је варош као и све остале турске вароши. У њој нема ничега што би је нарочито издвајало, и да нема још Селимове-џамије, која је заиста велелепна, и

спада у ред чувене архитектуре турске из XV. века, не би било вредно отићи у Једрене.

У самој вироши је владао прави хаос од бугарских трупа, комора и заробљеника. Улице су криве прљаве, ништа није било чудновато видети на улици какву стрвину, а о гомили паса не треба ни говорити. Код једне куће смо видели једног бугарског стражара, и на наше питање, кога чува, одговорио нам је, да се у дворишту налазе 16 турских лешева.

Пролазили смо кроз Једрене а становништво нас је са чуђењем посматрало, питајући се: „Зар нећете и ви у пљачку по Једрену!?“ Ми смо, пак, отворили што више наше очи да видимо бугарског Цара, како ће се држати кад угледа српску мирну и у потпуном реду уређену војску, али смо га узалуд тражили. Њега нигде нисмо видели, јер — падала је киша, а што је српска војска месецима трпела непогоду под Једреном само да Бугарима помогне — о томе се слабо водило рачуна. Па ипак и то смо примили са резигнацијом, а наше су трупе пропарадирале поред генерала Степановића и Рашића.

Слика представља улазак генерала Степе Степановића на челу наших трупа.

ПОДГОРИЦА — ЦРНОГОРСКИ ГЛАВНИ ВОЈНИ СТАН

Варош Подгорица и по трговни и по своје положају и по величини заузима прво место међу црногорским варошима. Лежи у равнини на ушћу реке Рибнице, родног места Стевана Немање. Подгорица се састоји из два дела: Старе вароши са градом на левој обали Рибнице и нове Миркове Вароши. Данашња стара варош подгоричка постала је у турско време, пошто је опустела Рибница, а нова Миркова Варош подигнута је 1886 године.

Миркова Варош је град са потпуно модерним уређењем, лепим зградама и широким улицама. На сред Миркове Вароши је велики трг, а на сред трга је висока камена пирамида са гвозденом оградом. На тој се пирамиди чита:

„Под владом Његовог Вишочанства *Књаза Никле I*, а у спомен војне од 1867. и јунака у њој изгинулих под водством великога војводе *Мирка Петровића*, оснива се ова *Миркова Варош* године 1886.“

Стара Варош је и данас онаква каква је и била када су је ослободили Црногорци, као што се и на трећој слици види. У њој станују готово искључиво мухамеданци и католици староседеоци.

Оба дела вароши спајају неколико мостова, међу којима вреди спомена леп велики нов мост краљице Милене.

Подгорица: главна улица у Мирковој Вароши.

Мораче прелази се преко старог и гласовитог — Везирова моста до саме Подгорице, а на обали реке Мораче налазе се развалине старог града Дукље (Диоклеје), место пребивања попа Дукљанина.

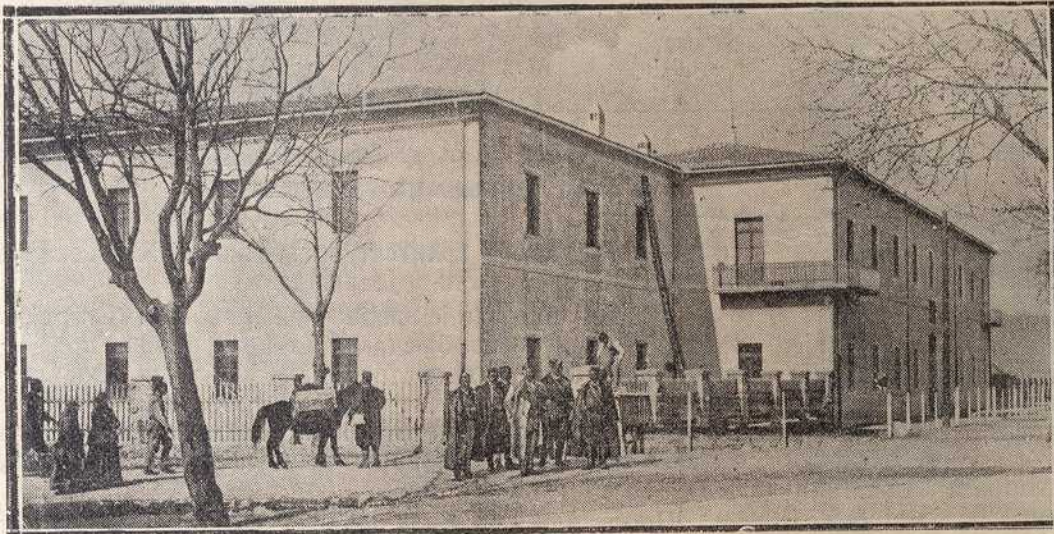
Подгорица данас има 12 200 становника, од којих је преко 2 500 муслимана, који су прешли у ислам пре 120—150 година, али су задржали српска национална обележја и многе наше обичаје, те се и данас рођакају са православним Србима.

Подгоричани су скоро сви трговачког духа, те је Подгорица прва трговачка варош у Црној Гори. Спојена је добрим коловозним путем са: Ријеком (50 клм.), Цетињем (46 клм.), и Котором; са: Даниловим Градом (18 клм.) Острогом и Никшићем (50 клм.), са Плавницом (18 клм.), од које дневно иде пароброд преко Садарског језера у Вир Пазар, а од Вир Пазара жељезницом у Бар на црногорско море; са: Колашином (76 клм.). — те тако је Подгорица као неки трговачки центар црногорске трговине.

Некад је манастир Горица био расадник просвете у Зети, а данас је то Подгорица, која има своју гимназију, читаоницу, певачко и тамбурашко друштво „Бранко“, Подгоричку Банку, Грђанску Штедионицу. У Подгорици је фабрика и велико стовариште монопола дувана, а у њој је леп и велики

Војни Стан, који представља наша слика. Ту је од објаве рата био и главни војни стан црногорске војске, а ту су и велике црногорске болнице, још и данас препуне рањених црногорских хероја.

Из Подгорице се црногорска војска кренула у овај свети и успешни рат, из ње је дејствовала Врховна Команда и она је у овом рату била срце и душа Црне Горе. Одатле су нам стизале и прве вести о црногорским успесима. И за време овог рата и раније за време покрета — Арнаута Малисара, Подгорица је била склониште њихове нејачи, одмориште њихових бораца и болница њихових рањеника.

Подгорица: Војни Стан.

По одредбама Берлинског уговора Подгорица је припала Црној Гори. Но Подгорички Турци не хтедоше се предати, те се 6. августа 1878. разви крвава бој. Под предвођењем војводе Михаила Вучинића — Нишина Црногорци су ушли у Подгорицу 27. јануара 1879.

Подгорица је добила своје име по месту и манастиру Горици, који се налази више Подгорице. Овај горички манастир св. Богородице је задужбина Јеле Балшићке, доцније Сандаљевићке, кћери Кнеза Лазара. Горички манастир је некадашњи расадник српске књиге у зетском приморју. Подгорица је место рођења првог српског штампара Божидара Вуковића. Преко реке

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Подгорица је данас окружно место, а у будућности она ће далеко измаћи испред свих осталих црногорских вароши, јер јој је положај веома згодан, а становништво јој је необично вредно и радено, а са проширењем границе Црне Горе њихови послови добиће нова снажна полета.

Подгорица је, као што поменуемо, везана врло добрим, управо узорним друмовима са свима крајевима Црне Горе, те јој развоју трговине и то много помаже.

Последња наша слика приказује стару варош, која је и данас, после више од три деценије од свог ослобођења, врло мало променула своју физиономију, те и данас личи у свему на турске варошице са неправилним узаним, али чистим улицама.

Подгорица: Стара Варош.

Муратово тулбе

— На Косову —

Један сахат северозападно од Приштине а пет шест минута лево од пута, који води из Приштине у Вучитрн, диже се тулбе, на догледу и Лабу и Ситници. То је лепа текија (џамија без минарета) чију смо слику донели у 2. броју. Тулбе је покривено оловом а ограђено повиоком зидом. На врху текије сија се позлаћени полумесец на великој јабуци.

Тулбе је окољено високим зидом а на средини је велика капија над којом је опширан натпис о тулбету. У унутрашњости зида, осим тулбета, постоји и једна кућа у којој станује харем чуварев а напољу, ван зида, трошком самога Султана подигнута је 1896 године угледна зграда — селамлик, где се дочекују гости који долазе да се поклоне овоме светом месту. Сваки гост, ма које вере и закона био, прима се усрдно кад дође да походи тулбе, а долазе често и са даљих страна јер Турци, после њабе, ово сматрају као најсветије место, те отуда и Приштини, крај које је тулбе, придају велику важност.

Ово тулбе најраније помиње и описује у XV веку Михајло Кнстатиновић из Островице: казујући: „Цар Бајазит... подигао је на месту где му је отац убијен, свод оловом покривен на четири стуба и т. д.“ И тако ће и бити да је тулбе подигнуто већ одмах после Косовске битке. Кроз дуги низ година оно је извесно доста оронуло, јер га је 1850. године обновио сарашер Куршид-Паша.

Тулбе је грађено од тесаника, а изнутра је бело окречено. Са јужне му је стране улаз. Унутрашњост му није особито украшена. По зидовима висе у малим рамовима разни корански записи, а у једном и опис догађаја косовског, у којем се помиње и „џафир Милош Копиловић.“ По поду су прострти скуповени њилимови, све дарови тулбету, међ којима има и њилима царских.

У средини, под сводом, велики је дрвен сандук, који представља наша слика. Сандук је близу 2 метра дугачак, мало више него пола метра широк, но на доњем крају ужи и нижи. Вишим врхом, где би дакле глава лежала, окренут је западу. Више главе стоји на вишем каменом стубу турбан од беле свиле увијене око некаквог феса. Сандук је покривен неколиким свиленим покровима, од којих је један већ доста искварен и стар, од велике вредности. Тај је покров сав изаткан коранским стиховима са врло много лепоте и вештине. Са свода, над сандуком, висе једно кандило као полијелеј а на земљи стоје велики чираци са свећама.

У сандуку је овом само дроб Султана Мурата, док

је тело пренесено у Брусу, у мошеју коју је Мурат за живота подигао. Чувар тулбета, прича да је под сандуком корен једнога раста, под који су Мурата склонили кад су га рањеног са коња скинули. Вели, над самим тим растом дигнуто је тулбе, али је ипак остављен раст под сандуком као потврда и поуздан знак да је то баш оно место на коме је Мурат издануо.

1894. године, отпочео је Мехмед Али ископавањем, у околини тулбета, у цељи да нађе добру воду па је ископао темеље једне интересантне и врло простране грађевине, која по своме пространству и по облику неће ништа друго бити но какав велики римски хан кад се узме у обзир да су се заиста овде негде укрштали стари римски путеви. Зна се да је један од тих слазио низ лабску долину и свртао најпре на конач Vicianum, који је био негде око данашње Приштине. Можда је овде била станица Vicianum па се одавде делио један крак за Ново Брдо а други за Улпијану (Липљан). Средњовековни хан свакако није, јер би га затекла Косовска битка и тада би био ма где и ма како поменут. Из турскога је доба још мање, јер би се о њему што знало бар у XV веку (Михајло из Островице који описује тулбе, или Куринешин који га је 1530. године описао).

Иза тога хана на педесет корачаји, народ прича и многи се још сећају, да су биле две узвишене гомиле камења. Народ верује да су те гомиле на местима на којима су били погубљени Лазар и Милош. Ако је истина, да су Лазар и Милош пред очима Муратовим одмах погубљени, онда је вероватно, да су ти скромни споменици одиста бележили места на којима су ове две жртве пале. И данас у онамошњег народа постоји обичај да подигне малу хумку од камена на месту где ко погине.

Б. Ђ. Нушић.

Наши у Љуми.

Артиљеријско дејство на непокорне.

Сви крајеви у којима има у већем броју Арнаута предали су се српској војсци без већег отпора. Рачунало се на најжешћи отпор у Љуми, која је била страх и трепет за Турке и турске власти, али се Љума без отпора покорила, да неколико дана после тога почну мучки убијати наше војнике. Када су наши увидели њихове зле намере и зла дела, упућена су у Љуму јача оделења, која су брзо увела ред и показали Арнаутским зликовцима, да је прошло време безвлашћа у оним крајевима. Наша слика у прошлом броју приказује, један наш брдски топ, који под командом неустрашимог мајора Воје Танкосића, дејствује против побуњених Арнаутских зликоваца.

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

Пешадијски потпоручник,
 † **БОРИСЛАВ ТОДОРОВИЋ**,
 водник 20. пешадијског пука.
 Славно пао на Црном Врху.

Потпоручник Борислав, од милоште назван Борко, једина је официрска жртва друге наше армије при њеном успешном продирању од Густендила преко Криве Паланке и Кратова на Овче Поље. У борби на Црном Врху, која је била тешка и крвава, Борко се одлично понео и у моменту када је на челу храбрих Синђелићевих потомака полетео у густе непријатељске редове, један куршум учини крај племенитом животу младога јунака.

Потпоручник Борко је Параћинац и Параћинци се могу поносити, што је из њихове средине изникао један такав јунак, којим ће се вазда моћи поносити.

Мртво тело јунака погребено је на месту славне му погибије, а доцније га је породица пренела и сахранила у родном месту, уз учешће целог Параћина и са војничким почастима, које припадају за род свој, славно палом!

Потпоручник Борко свршио је нижу гимназију у месту рођења и подофицирску школу, у којој је био примеран ђак, те је први међу друговима добио официрски чин и први међу њима живот за Отаџбину жртвовао. — Слава му!